

Родік Оксана Олегівна,
аспірант Академії праці,
соціальних відносин і туризму, Україна, м. Київ
e-mail: antoshko_x@mail.ru
ORCID 0000-0003-3355-6083

doi: 10.21564/2414–990x.135.81245
УДК 349.415 (477)

ГРУНТИ ЯК ОБ'ЄКТ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ЗА КОНСТИТУЦІЄЮ УКРАЇНИ

У статті досліджується поняття ґрунтів як об'єкта правової охорони з огляду на конституційну концепцію правового режиму основного національного багатства – землі. Аргументовано доцільність розрізнення термінів «ґрунти» і «ґрунт». Окреслено значимість ґрунтового покриву з економічної точки зору. Установлено, що в Конституції йдеться про землю не просто як земну поверхню, а перш за все як поверхню з родючим ґрунтовим покривом, що продукує капітал. Доведено необхідність розробки законопроекту про охорону ґрунтів як основного національного багатства Українського народу.

Ключові слова: ґрунт; родючий ґрунтовий покрив; правова охорона ґрунтів; ґрунт як об'єкт права; основне національне багатство; правовий режим; конституційні положення.

Родик О. О., аспірант Академії труда, социальных отношений и туризма, Украина, г. Киев.
e-mail: antoshko_x@mail.ru ; ORCID 0000-0003-3355-6083

Почвы как объект правовой охраны по Конституции Украины

В статье исследуется почва как объект правовой охраны с учетом конституционной концепции правового режима основного национального богатства – земли. Установлено целесообразность различать термины «почвы» и «почва». Акцентируется внимание на важности почвенного покрова с экономической точки зрения. Доказана необходимость разработки законопроекта об охране почв как основного национального богатства Украинского народа.

Ключевые слова: почва; правовая охрана почв; плодородный почвенный покров; почва как объект права; основное национальное богатство; правовой режим; конституционные положения.

Постановка проблеми. Реалізація конституційних засад щодо правової охорони ґрунтів у період реформування земельних відносин чималою мірою залежить від того, наскільки чітко й однозначно у доктрині та нормативно-правовому полі визначається поняття й основні ознаки ґрунтів як об'єкта правової

охорони. Адже за своїм соціально-економічним призначенням природні ґрунти України є основою національного багатства Українського народу, тож Конституція України (ст. 14) зобов'язує державу забезпечити особливу їх охорону.

Аналіз наукових досліджень та публікацій. Теоретичні аспекти розгляду ґрунтів як основного національного багатства розглянуто лише у працях В. І. Андрейцева та В. В. Носіка, побіжно згадуються у наукових дослідженнях Л. В. Ришкової, П. Ф. Кулинича, Д. В. Саннікова. У висновках, зроблених ученими, не розкривається сутність поняття ґрунтів як основного національного багатства. З огляду на це є підстави стверджувати, що в доктрині земельного та екологічного права вказане питання висвітлено недостатньо і залишається актуальним для законотворчої і правозастосовної практики регулювання земельних відносин [1, с. 48].

Метою статті є аналіз поняття ґрунтів як об'єкта правової охорони з огляду на конституційну концепцію правового режиму землі як основного національного багатства.

Виклад основного матеріалу. Реформування земельних відносин виявилось доволі складним процесом у ході економічних перетворень в Україні. Інакше не могло бути, адже йдеться про використання найдорожчого природного ресурсу країни [2, с. 102]. У чинному законодавстві України земельна реформа розглядається як прямолінійний рух від радянського земельного ладу і земельного права до вільних ринкових відносин, що мають регулюватися нормами не лише земельного права [3, с. 127], а й економічними підходами. Як стверджують учені, інтеграція інтересів екології та економіки дозволить вирішити дві взаємозв'язані проблеми: що необхідно для суспільства і що можна взяти у природи [4]. Особливість ґрунтового покриву в економічному розумінні зумовлена його природною властивістю – родючістю ґрунтів. Найбільш повно ця властивість виявляється через можливість земель сільськогосподарського призначення продукувати капітал, але з урахуванням того, що капітал, отриманий завдяки родючості ґрунтів, має повертатися в сільське господарство шляхом реалізації заходів щодо підвищення ефективності їх використання, відтворення та охорони. Очевидно, що саме цим зумовлені в земельному законодавстві і в юридичній літературі підходи до виділення ґрунтів як відносно самостійного об'єкта природи у самостійний об'єкт правової охорони [5, с. 10–21]. Адже багатий земельно-ресурсний потенціал повинен бути надійно захищений правовим статусом основного національного багатства, що перебуває під особливою охороною держави.

Слід зауважити, що в українському законодавстві в контексті земельного, аграрного, екологічного права поняття ґрунтів не розглядається ні як самостійний об'єкт правової охорони загалом, ні через призму особливого правового режиму ґрунтів як основного національного багатства зокрема. Але ж відсутність усталеного понятійного апарату може призвести до негативних наслідків у теорії й практичній діяльності [6, с. 14], бо, як свого часу зазначав О. С. Колбасов, «...за термінологічними розбіжностями стоять розбіжності концептуальні...» [7, с. 27].

Поняття «ґрунт» визначається у ст.1 Закону України «Про охорону земель» [8] як природно-історичне органо-мінеральне тіло, що утворилося на поверхні земної кори і є осередком найбільшої концентрації поживних речовин, основою життя та розвитку людства завдяки найціннішій своїй властивості – родючості. Державний стандарт «ГОСТ 27593-88» ґрунти визначає як самостійне природно-історичне органо-мінеральне природне тіло, що виникло на поверхні землі у результаті тривалого впливу біотичних, абіотичних та антропогенних факторів, що складається з твердих мінеральних і органічних частинок, води і повітря і має специфічні генетико-морфологічні ознаки, властивості, які створюють для росту і розвитку рослин відповідні умови [9]. Окремі автори акцентують увагу на тому, що ґрунт є ключовою ланкою біосфери у перетворенні та переміщенні речовин й енергії [22, с. 3].

Земельний кодекс України [10] (далі – ЗК) та Конституція України [11] не дають визначення поняття «ґрунти». Статтями 13 і 14 Конституції України встановлено, що земля, її надра, атмосферне повітря та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є об'єктом права власності Українського народу і проголошено землю основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави. Ми підтримуємо думку, що у Основному Законі говориться про землю не просто як земну поверхню, а перш за все поверхню з родючим ґрунтовим покривом, який продукує продовольство і сільськогосподарську сировину, що, як наслідок, є економічним рушієм розвитку держави. Адже створення валового внутрішнього продукту (далі – ВВП) держави базується насамперед на використанні природного ресурсного потенціалу ґрунтів завдяки їх основній властивості – родючості [4, с. 125].

Підтвердженням того, що ґрунти дійсно мають статус національного багатства, є визначення відповідної правової категорії у юридичній енциклопедії: «Національне багатство – сукупність матеріальних і духовних благ суспільства... До складу національного багатства входять природні ресурси країни... Національне багатство – один з головних показників економічного стану країни. Його правовий режим визначається, як правило, на основі конституцій та законів держави» [12, с. 94]. Отже, щоб набути відповідний правовий статус, потрібно володіти сукупністю ознак: а) бути суспільним благом; б) бути природним ресурсом; в) бути показником економічного розвитку країни; г) правовий режим має визначатися Конституцією і законами України. З огляду на викладене є підстави стверджувати, що ґрунти мають сукупність відповідних ознак правового режиму національного багатства. Адже ґрунти – це природний ресурс, матеріальне благо, що перебуває у власності Українського народу, виступає економічним рушієм розвитку країни завдяки своїй основній властивості – родючості, що продукує ВВП; правовий режим його визначається Конституцією в контексті земельних відносин, а також законами України, на жаль, не в повному обсязі через відсутність спеціального закону «Про охорону ґрунтів», розробку і прийняття якого вважаємо необхідним.

Тому цілковито поділяємо позицію Н. С. Гавриш і пропонуємо до переліку об'єктів, що складають власність Українського народу, крім «землі» включити також «ґрунти». Доповнення переліку терміном «ґрунти» сприяло б ощадливішому ставленню до них і господарському підходу до їх використання, а також розвитку законодавства про охорону ґрунтів [13, с. 17] у контексті основного національного багатства Українського народу. Тобто було б таким шляхом установлено законодавчо порядок, який визначатиме поведінку суб'єктів земельних відносин щодо ґрунтів як самостійного об'єкта використання, відновлення та особливої охорони основного національного багатства [14, с. 17]. Адже правовий режим ґрунтів як основного національного багатства та об'єкта особливої охорони держави, як справедливо зазначає В. І. Андрейцев, не охоплюється детальним і навіть фрагментарним земельно-правовим законодавством. Більше того, у останньому навіть не міститься бланкетних (відсильних) положень щодо інших актів законодавства, які визначають специфіку правового режиму землі як основного національного багатства та особливості окремих об'єктів, що біологічно або територіально пов'язані з нею і характеризують її властивості з точки зору виконуваних функцій як етнонаціонального, соціального, економічного та державно-правового надбання й основного національного багатства у системі інших об'єктів багатств Українського народу [15, с. 172].

Якщо виходити саме з такого трактування наведеного положення, то слід визначити сутність поняття «ґрунт – основне національне багатство», а точніше – «ґрунти». Аналогічно Н. І. Титова доводить неправомірність отождоження юридично різних термінів «земля» і «землі», де «земля» – це відокремлена від природного середовища працею людини частина (маса) речовина; «землі» – природний компонент, не вилучений із довкілля, а органічно в нього вплетений, взаємодіючи із природними ресурсами [16, с. 12]. П. Ф. Кулинич переконаний, що при формуванні поняття «ґрунт» як ключового поняття у системі їх правової охорони слід виходити з того, що в земельних правовідносинах ґрунти як об'єкт виступають у двох формах: як ґрунтовий покрив та ґрунтова маса. На жаль, ця особливість ґрунтів не повною мірою врахована у закріпленому в Законі України «Про охорону земель» визначенні їх поняття, де основний акцент ставиться на походженні, природничій сутності та цінності як елемента довкілля [17, с. 82]. Ураховуючи сказане вище, доцільно розрізняти терміни «ґрунти» і «ґрунт». «ґрунти» або «ґрунтовий покрив» – сформований на поверхні земної кори ґрунтовий шар, що є самостійним природним об'єктом, котрий не вилучений з довкілля, а отже, тісно пов'язаний із водами, лісами, атмосферним повітрям, а також землею, є невід'ємною її частиною. «ґрунт» або «ґрунтова маса» відокремлений від земельної основи (земельної ділянки) ґрунтовий покрив, який можна використати для нанесення на інші ділянки земної поверхні з метою відновлення чи підвищення властивостей цих ділянок як елементів довкілля та засобу аграрного чи лісогосподарського виробництва, об'єктів рекреацій тощо. Необхідність закріплення у законодавстві такого підходу диктується тим, що однією з характерних ознак ґрунтів є змінність місця

знаходження, яка не завжди є бажаною. Тому знятий з поверхні земельної ділянки ґрунтовий покрив, який потім стає в правових відносинах ґрунтовою масою, набуває ознак рухомого майна, перебування якого у цивільному обігу допускати не можна [17, с. 82-83].

Що ж стосується поняття «основне національне багатство», то в жодному нормативному акті трактування його немає, хоча воно має глибоке смислове навантаження, у тому числі у теорії земельного та екологічного права. Як зазначалося вище, дослідження правового режиму ґрунтів у контексті основного національного багатства простежується лише в роботах В. В. Носіка та В. І. Андрейцева, і то у поверховому тлумаченні його значення.

В. І. Андрейцев наголошує, що саме екологічно-правові норми відтворюють колоритну гаму специфічних рис землі та її окремих територій (зон), що визначають їх режим як об'єктів особливої, підвищеної державно-правової охорони в контексті національного надбання України [15, с. 172]. Але ж господарський та екологічний аспекти використання й охорони землі лише частково відображають правовий режим землі як основного національного багатства.

В. В. Носік вбачає, що основним національним багатством Українського народу є земля як частина території України у межах її державних кордонів, покрита гумусним родючим шаром ґрунту, який має використовуватися виробниками – приватними власниками землі – виключно для вирощування зернових та інших сільськогосподарських культур, не допускаючи при цьому зниження родючості ґрунту, і має охоронятися державою як об'єкт права власності Українського народу [4, с. 180]. Тобто, науковець наділяє родючий шар ґрунту правовим статусом об'єкта права власності.

Окремо розглянемо лексичне значення слів «основне», «національний», «багатство». Тлумачення допоможе розкрити дійсну суть слів, з'ясувати й осмислити їх зміст у взаємозв'язку з поняттям ґрунтів як правової категорії, допоможе з'ясувати, чому саме ґрунти як основне національне багатство є об'єктом особливої охорони, а не інші природні ресурси. Можемо стверджувати, що значення слів вказує на різні властивості ґрунтів як правової категорії. Зокрема:

– «основне» – найважливіший, головний. Який є основою чого-небудь, становить найважливішу частину. У контексті економічного розуміння основний капітал – частина продуктивного капіталу, вкладена в засоби виробництва явища [18, с. 492];

– «національний» – державний, який належить даній країні або стосується її народу [18, с. 320];

– «багатство» – велике майно, цінності, гроші, скарб, капітал. Щось дуже цінне, важливе, значне. Сукупність матеріальних цінностей [19, с. 54].

Розкриваючи сутність зазначеної взаємодії цих слів можна сказати, що:

– *ґрунти* – національна категорія, бо ґрунтовий покрив у межах територіальних кордонів України згідно зі ст. 13 Основного Закону є власністю Українського народу і тому вироблена рента має належати народові;

– ґрунти – це багатство, бо продукує дуже цінне, важливе для нашої країни – хліб, який потім переростає в капітал, земельну ренту, завдяки чому держава має високі економічні показники для існування Українського народу. З цього приводу М. Д. Руденко доводив, що багатство нації не в грошах, а в продуктах хліборобства ... перш ніж вирушити на роботу, людина повинна поспідати. Якщо у неї немає їжі, не буде й роботи [20, с. 79];

– ґрунти – це основне, тому що у сучасних умовах існування української державності сільське господарство, маючи родючі чорноземи, є тим потягом, який витягує нашу країну з кризи, створюючи ВВП, годує всю країну. Щорічний урожай – це кров, яка тече в артеріях економічного організму [20, с. 103]. Особливо після втрати Україною контролю над газовими родовищами Чорноморського шельфу та туристичним сегментом Криму і значною частиною гірничодобувної, металургійної та хімічної промисловості Донбасу стало очевидним, що майбутня економіка країни вже не матиме попереднього характеру розвитку та попередньої структури. Втрачені підприємства формували основу цілих галузей економіки. Так, Донбас, де проживає 14 % населення України, був основним промислово-енергетичним центром – частка цього регіону у ВВП країни становила 16 %, зокрема 25 % у промисловості і 7 % у сільському господарстві. За підрахунками Міністерства екології та природних ресурсів України і Міністерства юстиції України, загальна сума втрат, пов'язаних з анексією Криму, оцінюється у понад 1 трлн грн. Динаміка зниження ВВП України в 2014-2015 рр. підтверджує окреслені тенденції. Економіка почала функціонувати у принципово інших умовах, відбувся розрив господарських зв'язків із промисловими регіонами Російської Федерації, АР Крим, Донецькою та Луганською областями, що спричинило значне падіння експортного потенціалу держави, суттєву фінансово-економічну нестабільність і фактично руйнування попередньої моделі сировинної, низько технологічної економіки України [21, с. 57-58].

За проведеним дослідженням розвитку майбутньої економіки України на середньостроковому (2015–2020 рр.) і довгостроковому (2020–2030 рр.) часових горизонтах встановлено, що Україна в міжнародній кооперації праці має знайти для себе інші економічні ніші, в яких вона має географічні і ресурсні переваги. Сьогодні немає альтернативи переорієнтації на високотехнологічний шлях подальшого розвитку. При цьому держава має зробити ставку на основну рушійну силу своєї економіки – сільськогосподарське виробництво [21, с. 57-58]. Та при цьому варто пам'ятати, що основним багатством земля залишатиметься доти, доки зберігатиметься продуктивна родючість ґрунту, втрачаючи який земля деградує, набуває іншого призначення, або ж перетворюється на пустелі, внаслідок чого економіка, суспільство і держави занепадають [4, с. 178].

Висновки. Підсумовуючи, варто наголосити, що конституційні положення і норми земельного законодавства стосовно правової охорони ґрунтів як основного національного багатства потребують удосконалення. У ст. 13 Конституції України до переліку об'єктів, що складають власність Українського народу, слід включити ґрунти. Доцільно також розробити законопроект про охорону ґрунтів

як основного національного багатства Українського народу, враховуючи основну економічну (виробничу) функцію ґрунтів як засобу виробництва у сільському та лісовому господарстві. Ґрунти в державі мають розглядатися як об'єкт правової охорони і як складова об'єкта природи, з приводу якого особи можуть набувати та реалізувати право власності й розпоряджатися ним на власний розсуд.

Список літератури:

1. Носік В. В. Право власності на землю за Конституцією України / В. В. Носік // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2004. – № 11. – С. 48–58.
2. Дієсперов В. С. Земля як головний природний ресурс сільських територій і країни / В. С. Дієсперов // Економіка АПК. – 2010. – № 9. – С. 102–109.
3. Носік В. В. Право власності на землю Українського народу: монографія / В. В. Носік. – Київ: Юрінком Інтер, 2006. – 544 с.
4. Паляничко Н. І. Аспекти формування економічних регуляторів для забезпечення сталого використання земель сільськогосподарського призначення / Н. І. Паляничко [Електронний ресурс] // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». – 2012. – № 3. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua>.
5. Гавриш Н. С. Правова охорона ґрунтів в Україні : монографія / Н. С. Гавриш. – Одеса : Одеська нац.юрід. академія, 2008.
6. Сидорова С. В. Правове забезпечення підвищення родючості ґрунтів : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06 / С. В. Сидорова. – Харків, 2012. – 20 с.
7. Колбасов О. С. Терминологические блуждания в экологии / О. С. Колбасов // Государство и право. – 1999. – № 10. – С. 27–37.
8. Про охорону земель : Закон України від 19.06.2003 р. № 962-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 39. – Ст. 349.
9. Почвы. Термины и определения. ГОСТ 27593-88 : Межгосударственный стандарт от 23.02.1988 г. № 326 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://vse gost.com/Catalog/22/2224.shtml>.
10. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 3-4. – Ст. 27.
11. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст.141.
12. Юридична енциклопедія : у 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – Київ : Укр. енцикл., 2002. – Т. 4. – 718 с.
13. Гавриш Н. С. Відповідальність за забруднення та засмічення ґрунтів в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06/ Н. С. Гавриш. – Київ, 2001. – 174 с.
14. Земельне право України : підручник / Г. І. Балюк, Т. О. Коваленко, В. В. Носік та ін.; за ред. В. В. Носіка. – Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. – 511 с.
15. Андрейцев В. І. Земельне право і законодавство суверенної України [Актуальні проблеми практичної теорії] / В. І. Андрейцев. – Київ : Знання, 2005. – 445 с.
16. Титова Н. І. Землі сільськогосподарського призначення: права громадян України : наук.-практ. посіб. / Н. І. Титова. – Львів: ПАІС, 2005. – 368 с.
17. Кулинич П. Ф. Правові проблеми охорони ґрунтів України / П. Ф. Кулинич // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2009. – № 2. – С. 79–87.
18. Тлумачний словник : у 3 т. / уклад.: В. Яременко, О. Сліпушко. – Київ : Аконіт, 2001. – Т. 2. – 927 с.
19. Тлумачний словник : у 3 т. / уклад.: В. Яременко, О. Сліпушко. – Київ : Аконіт, 2001. – Т. 1. – 928 с.
20. Руденко М. Д. Енергія прогресу : нариси з фізичної економії / М. Д. Руденко. – Київ : Молодь, 1998. – 528 с.

21. Згуровський М. З. Технологічне передбачення економіки України на середньостроковому (до 2020 р.) і довгостроковому (до 2030 р.) часових горизонтах [За матер. наук. доповіді на засіданні Президії НАН України 04.11.2015 р.] / М. З. Згуровський // Вісник НАН України. – 2016. – № 1. – С. 57–67.

22. Ґрунти України: властивості, генезис, менеджмент родючості : навч. посіб. / В. І. Купчик, В. В. Іоніна, Г. І. Нестеров та ін.; за ред. В. І. Купчик. – Київ : Кондор, 2004. – 414 с.

References:

1. Nosik V.V. (2004). Pravo vlasnosti na zemliu za Konstytutsiieiu Ukrainy [Ownership of the land by the Constitution of Ukraine] Biuletyn' Ministerstva iustytysii Ukrainy – Bulletin of the Ministry of Justice of Ukraine, 11, 48–58 [in Ukrainian].

2. Diiesperov V.S. (2010). Zemlia yak holovnyj pryrodnyj resurs sil's'kykh terytorij i krainy [Earth as a key natural resource and rural areas of the country] Ekonomika APK – The Economy of Agro-Industrial Complex, 9, 102–109 [in Ukrainian].

3. Nosik V.V. (2006). Pravo vlasnosti na zemliu Ukrainy's'koho narodu: monohraf. [Land ownership Ukrainian people]. Kyiv: Yurinkom Inter, 544 p. [in Ukrainian].

4. Palianychko N.I. (2012). Aspekty formuvannya ekonomichnykh rehuliatoriv dlia zabezpechennia staloho vykorystannia zemel' sil's'kohospodars'koho pryznachennia [Aspects of the formation of economic regulators to ensure sustainable use of agricultural land]. Elektronne naukove fakhove vydannia Efektyvna ekonomika – Electronic scientific edition Efektyvna ekonomika, 3. Retrieved from: <http://vvv.etsonomy.nayka.tsom.ua> [in Ukrainian].

5. Havrysh N.S. (2008). Pravova okhorona gruntiv v Ukraini: monohrafiia [Legal protection of soils in Ukraine]. Odesa : Odes'ka nats.iuryd. akademiia [in Ukrainian].

6. Sydorova S.V. (2012). Pravove zabezpechennia pidvyschennia rodiuchosti gruntiv [Legal support improvement of soil fertility]. Extended abstract of candidate's thesis. Kharkov [in Ukrainian].

7. Kolbasov O.S. (1999). Termynolohycheskye bluzhdanyia v ekolohyy [Termynolohycheskye bluzhdanyia in ecology]. Hosudarstvo y pravo – State and Law, 10, p. 27–37 [in Russian].

8. Pro okhoronu zemel' Zakon Ukrainy vid 19.06.2003 № 962-IV [On Land protection: the law of Ukraine of 19.06.2003 № 962-IV] (2003). Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, 39, article 349 [in Ukrainian].

9. Pochvy. Termyny y opredeleniia. HOST 27593-88:Mezhhosudarstvennyj standart ot 23.02.1988, № 326 [Soils. Terms and Definitions. GOST 27593-88 Interstate standard of 23.02.1988 № 326]. Retrieved from: <http://vsegost.tsom/Tsatalog/22/2224.shtml> [in Ukrainian].

10. Zemel'nyj Kodeks Ukrainy vid 25.10.2001 r 2768-III [Land Code of Ukraine: the law of Ukraine of 25.10.2001 № 2768-III]. (2002). Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, 3-4, article 27 [in Ukrainian].

11. Konstytutsiia Ukrainy vid 28.06.1996 r. № 254k/96-VR [Constitution of Ukraine: the law of Ukraine of 28.06.1996 № 254k/96-VR]. (1996). Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, 30, article 141 [in Ukrainian].

12. Shemshuchenko Yu.S. (Eds.). (2002). Yurydychna entsyklopediia [Legal encyclopedia]. Kyiv: Ukr.entsykl., 4, 718 p. [in Ukrainian].

13. Havrysh N.S. (2001). Vidpovidal'nist' za zabrudnennia ta zasmichennia gruntiv v Ukraini [Responsible for the pollution and contamination of soils in Ukraine]. Extended abstract of candidate's thesis, 174 p. [in Ukrainian].

14. Nosik V.V. (Eds.). (2008). Zemel'ne pravo Ukrainy: pidruchnyk [Land Law: textbook]. Kyiv: Vydavnycho-polihrafichnyj tsentr «Kyivs'kyj universytet» [in Ukrainian].

15. Andrejtsev V.I. (2005). Zemel'ne pravo i zakonodavstvo suverennoi Ukrainy: aktual'ni problemy praktychnoi teorii [Land law and the law of sovereign Ukraine: issues of practical theory]. Kyiv: Znannia [in Ukrainian].

16. Tytova N.I. (2005). Zemli sil's'kohospodars'koho pryznachennia: prava hromadian Ukrainy:nauk.-prakt. posibnyk [Agricultural land: the right of citizens of Ukraine]. Kyiv: PAIS [in Ukrainian].

17. Kulynych P.F. (2009). Pravovi problemy okhorony gruntiv Ukrainy [Legal problems of soil Ukraine]. Biuleten' Ministerstva iustytсии Ukrainy – Bulletin of the Ministry of Justice of Ukraine, 2, 79–87 [in Ukrainian].

18. Yaremenko V., Slipushko O. (2001). Tlumachnyj slovnyk [Explanatory dictionary]. Kyiv: AKONIT, vol. 2 [in Ukrainian].

19. Yaremenko V., Slipushko O. (2001). Tlumachnyj slovnyk [Explanatory dictionary]. Kyiv: AKONIT, vol. 1 [in Ukrainian].

20. Rudenko M.D. (1998). Enerhiia prohresu: narysy z fizychnoi ekonomii [Energy Progress: Essays on physical economy]. Kyiv: Molod' [in Ukrainian].

21. Zghurovs'kyj M.Z. (2016). Tekhnolohichne peredbachennia ekonomiky Ukrainy na seredn'ostrokovomu (do 2020 r.) i dovhostrokovomu (do 2030 r.) chasovykh horizontakh [technological foresight Ukraine's economy in the medium and long term time horizon]. Visnyk NAN Ukrainy, 1, 57–67 [in Ukrainian].

22. Kupchuk V.I. (2004). Grunty Ukrainy: vlastyvoli, henezys, menedzhment rodiuchosti [Ukraine soils: properties, genesis, fertility management]. Kyiv: Kondor [in Ukrainian].

Rodik O. O., Postgraduate Student of The Academy of Labour, Social Relations and Tourism, Ukraine, Kyiv.

e-mail: antoshko_x@mail.ru ; ORCID 0000-0003-3355-6083

Soil as the subject of legal protection according to the Constitution of Ukraine

The article studies the notion of soil as the subject of legal protection via the constitutional concept of legal regime of the basic national wealth.

The articles of the Basic Law reveal «soil» not only as an earth cover but as a cover with fertile soil, which produces revenues. It is highlighted that the revenue received due to the fertility of soil has to return into agriculture in the form of actions which can stimulate effectiveness of usage, reproduction and protection. The importance of soil cover from economical point of view is defined. The productivity of soil cover determines the economical side of the issue. It is reasonable to differentiate between the terms «soils» and «soil». We also reveal the notions «basic», «national», «wealth». We prove that soil cover has a number of peculiarities for legal regime of basic national wealth.

We come to conclusion that the realization of constitutional provisions and norms of soil legislation especially in regard of legal soil protection needs revision if it concerns the definition of the term soils as the subject of legal protection according to the Constitution of Ukraine. We suggest introducing the term «soils» after the word «earth» in article 13 of the Basic Law. It is necessary to develop and pass the law on soil protection regarding it as a basic national wealth of Ukrainian people taking into consideration the main economical (productive) function of soils as means of production in agriculture and forestry.

Keywords: soil; fertile; soil cover; legal protection of soils; soil as a subject of Law; basic national wealth; legal regime; constitutional provisions.

Надійшла до редакції 26.10.2016 р.